

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE

DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 135g/2018

privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 3 alin. (2) lit. b) din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie și din articolul 133¹ lit. b) din Codul penal

CHIȘINĂU

2 octombrie 2018

Curtea Constituțională, judecând în componența:

dlui Mihai POALELUNGI, *președinte*,
dlui Aurel BĂIEȘU,
dlui Igor DOLEA,
dlui Victor POPA,
dlui Veaceslav ZAPOROJAN, *judecători*,
cu participarea dnei Oxana Țurcanu, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 28 septembrie 2018,
Înregistrată la aceeași dată,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând pe data de 2 octombrie 2018 în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. La originea cauzei se află excepția de neconstituționalitate a textului „persoanele aflate [...] în divorț” din articolul 3 alin. (2) lit. b) din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie și din articolul 133¹ lit. b) din Codul penal, ridicată de către dl avocat Radu Sergiu, în dosarul nr. 1-204/18, pendinte la Judecătoria Strășeni, sediul central.

2. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost depusă la Curtea Constituțională pe 28 septembrie 2018, de către dna judecător Dorina Croitor de la Judecătoria Strășeni, sediul central, în baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

A. Circumstanțele litigiului principal

3. Pe rolul Judecătoriei Strășeni, sediul central, se află cauza penală de învinuire a dlui Constantin Sîrcu de comitere a infracțiunii prevăzute de articolul 201¹ alin. (2) lit. c) din Codul penal [violența în familie care a provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății].

4. În cadrul ședinței de judecată, dl avocat Radu Sergiu a ridicat excepția de neconstituționalitate a textului „persoanele aflate [...] în divorț” din articolul 3 alin. (2) lit. b) din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie și din articolul 133¹ lit. b) din Codul penal.

5. Prin încheierea din 18 septembrie 2018, Judecătoria Strășeni, sediul central, a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

B. Legislația pertinentă

6. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 48

Familia

„(1) Familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

(2) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie, pe egalitatea lor în drepturi și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

(3) Condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege.

(4) Copiii sunt obligați să aibă grijă de părinți și să le acorde ajutor.”

7. Prevederile relevante ale Codului penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985 18 aprilie 2002, sunt următoarele:

Articolul 133¹

Membru de familie

„Prin membru de familie se înțelege:

a) în condiția de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;

b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, **în divorț**, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj).”

Articolul 201¹

Violența în familie

„(1) Acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin:

a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății;

b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei;

c) privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății,

se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 180 de ore sau cu închisoare de până la 3 ani.

(2) Faptele prevăzute la alin.(1):

a) săvârșite asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei;

b) săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție;

c) care au provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății,

se pedepesc cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de la 1 la 6 ani.

[...]"

8. Prevederile relevante ale Legii nr. 45 din 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie sunt următoarele:

Articolul 3 Subiecți ai violenței în familie

„(1) Subiecți ai violenței în familie sunt agresorul și victima membri ai aceleiași familii.

(2) Membri de familie, în sensul prezentei legi, sunt:

a) în condiția de concubinaj: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;

b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, **în divorț**, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj).”

9. Prevederile relevante ale Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul, la 11 mai 2011, sunt următoarele:

Articolul 3 Definiții

„În scopul prezentei Convenții:

[...]

a) „violența împotriva femeilor” este înțeleasă drept o încălcare a drepturilor omului și o formă de discriminare împotriva femeilor și va însemna toate acțiunile de violență de gen care rezultă în, sau care sunt probabile a rezulta în, vătămarea sau suferința fizică, sexuală, psihologică sau economică cauzată femeilor, inclusiv amenințările cu asemenea acțiuni, coerciția sau deprivarea arbitrară de libertate, indiferent dacă survine în public sau în viața privată;

b) „violența domestică” va însemna toate acțiunile de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică, care survin în familie sau în unitatea domestică sau **între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărțit același domiciliu cu victima;**

[...]

e) „victimă” va însemna orice persoană fizică, care este supusă comportamentului specificat la punctele a și b;

[...]"

Articolul 45 Sanțiuni și măsuri

„1) Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că infracțiunile stabilite în conformitate cu prezenta Convenție sunt pasibile de sancțiuni eficiente, proporționale și disuasive, luând în considerare gravitatea acestora. Aceste sancțiuni vor include, după caz, sentințe implicând privarea de libertate, care pot duce la extrădare.

[...]"

Articolul 46 Circumstanțe agravante

„Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că următoarele circumstanțe, **în măsura în care nu fac parte deja din elementele constitutive ale infracțiunii**, pot fi luate în considerare, în conformitate cu dispozițiile relevante ale legislației interne, în determinarea sentinței în legătură cu infracțiunile stabilite în conformitate cu prezenta Convenție:

a) **infracțiunea a fost comisă împotriva unei(ui) fost(e) sau actual(e) soț(ii) sau partener(e), după cum recunoaște legislația internă**, de un membru de familie, de o persoană care conviețuiește cu victima sau de o persoană care a abuzat de puterea sa;

[...]"

DREPT COMPARAT

10. Codul penal al Belgiei nu incriminează violența domestică printr-o infracțiune specială. Aceasta constituie o circumstanță agravantă a infracțiunilor de hărțuire sau de lovire. Legea din 1997 pentru prevenirea violenței în cadrul cuplului stabilește că pot fi subiecte active ale faptei de violență domestică: soțul sau o altă persoană cu care victima coabitează sau a coabitat, o persoană cu care victima întreține sau a întreținut o relație afectivă și sexuală durabilă.

11. De asemenea, Codul penal al Bulgariei nu stabilește o infracțiune specială care să incrimineze actele de violență domestică. Acestea pot constitui, după caz, infracțiuni de omor, vătămare, loviri etc. Legătura familială dintre agresor și victimă constituie o circumstanță agravantă. Legea privind protecția împotriva violenței în familie stabilește că violența domestică este orice act de violență fizică, sexuală, psihică, emoțională sau economică, restricționarea involuntară a vieții private, comise împotriva unei persoane cu care agresorul este sau a fost într-o relație de familie sau de concubinaj, precum și violențele care au avut loc în fața copiilor.

12. În Albania, Codul penal prevede la articolul 130/a răspunderea pentru lovire sau orice alt act de violență, precum și amenințarea cu uciderea sau cu provocarea de vătămări corporale grave împotriva soțului, fostul soț, concubinului sau fostului concubin, unei rude apropiate sau unei rude prin afinitate.

13. Codul penal al Suediei prevede la Capitolul 4, secțiunea 4a, infracțiunea de „violare a integrității femeii”, definind-o ca repetarea infracțiunilor împotriva vieții, a libertății sau a infracțiunilor sexuale comise împotriva unei femei de către cel cu care aceasta a avut sau are o relație intimă.

14. În Portugalia, articolul 152 alin. (2) din Codul penal stabilește răspunderea penală pentru violența domestică. Astfel, potrivit acestei norme, este considerată violență domestică orice abuz fizic, psihic, sexual, aplicare

de pedepse corporale sau privare de libertate în privința: (1) soțului sau fostului soț; (2) unei persoane de sex diferit sau unei persoane de același sex, cu care agresorul menține sau a menținut o relație echivalentă cu relațiile dintre soți, chiar și în lipsa coabitării; (3) unei persoane cu care agresorul are un descendent comun de primul grad; (4) unei persoane care coabitează cu agresorul și care nu se poate apăra din cauza vârstei, a dizabilității, a bolii, a stării de graviditate sau a dependenței economice.

15. În Spania, articolul 173 alin. (2) din Codul penal definește violența domestică ca fiind aplicarea actelor de violență fizică sau psihică în privința unui soț sau a unui fost soț, a unei persoane care se află sau s-a aflat cu agresorul într-o relație emoțională similară cu cea dintre soți, chiar și în lipsa coabitării. De asemenea, articolul prevede că victime ale infracțiunii de violență domestică pot fi: ascendenții, descendenții biologici sau cei adoptați, precum și persoanele aflate sub tutelă și care locuiesc împreună cu agresorul.

16. În Norvegia, articolul 219 din Codul penal stabilește răspunderea pentru amenințarea, constrângerea fizică sau psihică, privarea de libertate sau alte maltratări comise în privința unui soț sau fostului soț, a rudelor apropiate ale soțului sau ale fostului soț, a rudelor sale apropiate, precum și a persoanelor aflate la întreținere.

17. În Statele Unite ale Americii, Legea împotriva violenței femeilor din 1994 (*Violence Against Women Act*) stabilește că noțiunea de „violență domestică” include infracțiunile cu caracter violent comise de către un soț sau un fost soț, de către un partener intim al victimei, de către o persoană cu care victima are un copil comun sau de către o persoană cu care victima coabitează sau a coabitat.

ÎN DREPT

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

18. În motivarea sesizării, autorul a susținut că, potrivit dispozițiilor legale contestate, persoanele divorțate și care locuiesc separat sunt considerate membri de familie și, prin urmare, pot fi subiecte ale infracțiunii de violență în familie. Acest fapt ar fi în contradicție cu noțiunea de familie prevăzută de Constituție, potrivit căreia familia se bazează doar pe căsătorie.

19. În opinia autorului excepției de neconstituționalitate, prevederile contestate contravin articolelor 16 alin. (2), 26, 29, 48 și 54 din Constituție.

B. Aprecierea Curții

20. Examinând admisibilitatea sesizării, Curtea constată următoarele.

21. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie și a Codului penal, ține de competența Curții Constituționale.

22. Curtea constată că excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de către dl avocat Radu Sergiu, în dosarul nr. 1-204/18, pendinte la Judecătoria Strășeni, sediul central. Sesizarea este formulată de către subiectul abilitat cu acest drept, în baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

23. Curtea reține că obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie textul „persoanele aflate [...] în divorț” din articolul 3 alin. (2) lit. b) din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie și din articolul 133¹ lit. b) din Codul penal. Deși autorul excepției a invocat pretinsa încălcare a prevederilor articolelor 16 alin. (2), 26, 29, 48 și 54 din Constituție, Curtea constată că acesta a prezentat doar argumente referitoare la încălcarea articolului 48 din Constituție.

24. Curtea menționează că articolul 48 din Constituție garantează dreptul la căsătorie și relațiile de familie care rezultă din căsătorie, distinct de dreptul la viața intimă, familială și privată, cu un conținut juridic mult mai larg, garantat de articolul 28 din Constituție și articolul 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

25. Curtea Europeană a reținut că în timp ce obiectul esențial al articolului 8 din Convenție este să protejeze un individ împotriva acțiunilor arbitrare ale autorităților publice, acesta implică, de asemenea, obligații pozitive inerente „respectului” efectiv pentru viața privată și de familie, și aceste obligații impun adoptarea unor măsuri în sfera relațiilor între particulari (*Eremia v. Republica Moldova*, 28 mai 2013, § 72).

26. Cu privire la respectarea vieții private, Curtea Europeană a menționat, în diferite contexte, că acest concept include integritatea fizică și psihologică a unei persoane. În acest sens, Curtea a precizat în jurisprudența sa că obligațiile pozitive impuse autorităților în baza articolului 8 privit separat sau coroborat cu articolele 2 sau 3 includ și obligația de a adopta și de a aplica un cadru legal corespunzător care să asigure protecția efectivă împotriva actelor de violență comise de persoanele fizice (a se vedea *Osman v. Regatul Unit*, 28 octombrie 2008, §§ 128-130, *Dorđević v. Croația*, 24 iulie 2012, §§ 141-143; *M.G. v. Turcia*, 22 martie 2016, §§ 77, 78).

27. Astfel, combaterea și prevenirea violenței în familie reprezintă obligații pozitive ale statului în virtutea articolelor 2, 3 și 8 din Convenția Europeană.

28. De asemenea, Curtea Europeană a subliniat vulnerabilitatea particulară a victimelor violenței în familie. Mai mult, implicarea activă a statului în protejarea lor a fost accentuată în diferite instrumente internaționale (*B. v. Republica Moldova*, 16 iulie 2013, § 70).

29. Unul dintre aceste instrumente internaționale este Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011 (în continuare, *Convenția de la Istanbul*), semnată inclusiv de către Republica Moldova.

30. În Preambulul Convenției de la Istanbul se menționează că acest acord a fost adoptat având în vedere volumul tot mai mare al jurisprudenței

Curții Europene a Drepturilor Omului care stabilește standarde importante în domeniul violenței împotriva femeilor, condamnând astfel toate formele de violență împotriva femeilor și violența domestică.

31. Potrivit art. 3 (Definiții) lit. b) din Convenția de la Istanbul, „violența domestică” presupune toate acțiunile de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică care au loc în mediul familial sau domestic ori **între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărțit același domiciliu cu victima**. Potrivit lit. e), „victimă” este orice persoană fizică supusă comportamentului specificat la punctele a) și b). Articolele 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39 și 40 ale Convenției stabilesc faptele care constituie violență domestică și, respectiv, obligația statelor de a lua măsurile legislative pentru a se asigura că aceste comportamente sunt incriminate.

32. În acest sens, și articolul 45 din Convenție stabilește obligația statelor de a lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că infracțiunile stabilite în conformitate cu Convenția de la Istanbul sunt pasibile de sancțiuni eficiente, proporționale și disuasive, având în vedere gravitatea acestora. De asemenea, potrivit articolului 46 lit. a) din Convenția de la Istanbul, constituie circumstanță agravantă comiterea unei infracțiuni împotriva **unei(ui) fost(e) sau actual(e) soț(ii) sau partener(e)**, după cum recunoaște legislația internă, de către un membru de familie, de către o persoană care conviețuiește cu victima sau de către o persoană care a făcut abuz de puterea sa, în măsura în care nu face parte deja din elementele constitutive ale infracțiunii.

33. Din textul Convenției în discuție rezultă în mod cert că pot fi subiecte ale infracțiunii de violență domestică și foștii soți sau chiar foștii concubini, indiferent dacă agresorul a trăit sau trăiește împreună cu victima și, prin urmare, reprezintă o obligație a statelor de a reglementa în acest mod cercul de subiecte ale violenței domestice în dreptul lor intern.

34. Analizând nota informativă la proiectul de lege prin care s-au adăugat la lista subiectelor violenței în familie și persoanele aflate în divorț, chiar dacă locuiesc în mod separat, Curtea constată că această modificare urmărește scopul ajustării legislației naționale la prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, în perspectiva ratificării acesteia.

35. Astfel, având în vedere angajamentele asumate de Republica Moldova în domeniul combaterii violenței domestice, Curtea reține că este nefondată critica autorului excepției de neconstituționalitate, potrivit căreia includerea în lista subiectelor infracțiunii de violență în familie a persoanelor divorțate care locuiesc separat contravine noțiunii de familie prevăzută de articolul 48 din Constituție. De altfel, prevederile contestate au scopul salvagărdării dreptului la viața intimă, familială și privată, garantat de articolul 28 din Constituție și de articolul 8 din Convenția Europeană, drept care include, între altele, integritatea fizică și psihologică a unei persoane și care are un conținut mult mai larg decât dreptul la căsătorie.

36. Totuși, Curtea reține că articolul 201¹ din Codul penal, care stabilește infracțiunea de violență în familie, este inclus în capitolul VII din Cod, intitulat infracțiuni contra familiei și minorilor. Astfel, din punct de vedere juridico-penal, această infracțiune are ca obiect principal relațiile sociale cu privire la consolidarea familiei și buna-conviețuire în cadrul familiei, iar integritatea fizică sau psihică a persoanei constituie un obiect secundar. Prin urmare, atunci când actele de violență au fost comise împotriva unui fost soț sau fost concubin, mai ales după curgerea unei perioade substanțiale de timp, persoanele care posedă competența aplicării legii penale trebuie să constate dacă conflictul dintre victimă și agresor este o consecință a relației lor de căsătorie sau de concubinaj anterioare. În caz contrar, aceste acțiuni ar putea fi calificate, după caz, în baza altor norme penale sau contravenționale, fapt care este conform cu Convenția Europeană a drepturilor omului și cu jurisprudența Curții Europene (a se vedea cauza *Mudric v. Republica Moldova*, 16 iulie 2013, §§23, 24 și 48).

Din aceste motive, în baza articolului 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și a articolelor 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE :

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textului „persoanele aflate [...] în divorț” din articolul 3 alin. (2) lit. b) din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie și din articolul 133¹ lit. b) din Codul penal, ridicată de către dl avocat Radu Sergiu, în dosarul nr. 1-204/18, pendinte la Judecătoria Strășeni, sediul central.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Mihai POALELUNGI

Chișinău, 2 octombrie 2018

DCC nr. 113

Dosarul nr. 135/G